

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ГАЙДУЧОК Тетяна Станіславівна

УДК 631.11:631.12:658.27(477.41/.42)

**ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ**

**Спеціальність 08.07.02 – економіка
сільського господарства і АПК**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Житомир – 2005

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному агроекологічному університеті (м. Житомир).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент УААН
ПІДЛІСЕЦЬКИЙ Гліб Макарович,
Національний науковий центр “Інститут
аграрної економіки”,
заступник завідувача відділенням

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
ГАРАСИМ Петро Миколайович
завідувач кафедри бухгалтерського обліку, Львівський
державний аграрний університет Мінагрополітики України.

кандидат економічних наук, доцент,
ПЕТРОВ Вадим Миколайович
Харківський національний аграрний університет ім. В.В.
Докучаєва

Провідна установа: **Національний аграрний університет**
Кабінету Міністрів України, кафедра
аграрної економіки

Захист дисертації відбудеться 15 березня 2005 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 14.083.02 в Державному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики України за адресою: 10008, м. Житомир, Старий Бульвар 7, ауд.55.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного агроекологічного університету Міністерства аграрної політики України за адресою: 10008, м. Житомир, Старий бульвар, 7.

Автореферат розісланий „ 12 ” лютого 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

В.П.Якобчук

Підписано до друку 11.02.2005 р.
Папір друкарський, Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman
Ум. друк. арк. 0,9. Формат 60x90¹/₁₆.
Наклад 100 примірників. Зам. №265
Державний агроекологічний університет, 2005
10008, м. Житомир, Старий бульвар, 7

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Відсутність комплексного підходу до проведення аграрної реформи щодо паювання і оцінки майна, нееквівалентність міжгалузевого обміну, зростання диспаритету цін на промислову і сільськогосподарську продукцію обумовили спад агропромислового виробництва, ускладнення фінансового стану сільського господарства, що переросло у глибоку фінансову кризу.

Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств зумовив призупинення інвестиційного процесу, зниження фондозабезпеченості, технічної та енергетичної оснащеності. Ситуація, що склалася з ресурсним забезпеченням господарських формувань аграрно-промислового комплексу, потребує радикального реформування виробництва і реалізації матеріально-технічних ресурсів. Негативні наслідки руйнації виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств виявляється у зниженні інтенсивності виробництва.

Матеріально-технічне забезпечення ринкової трансформації здійснюється в умовах гострого дефіциту найважливіших видів ресурсів, непристосованості організаційних ланок агропостачання, відсутності кваліфікованих кадрів для посередницької діяльності. Вільне ціноутворення поступово усуває ці недоліки, хоча не виключає спаду аграрно-промислового виробництва.

Отже, раціональне формування і використання засобів виробництва в аграрній сфері є актуальним питанням, що й зумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Ступінь вивчення. Теоретичні і практичні аспекти проблеми інженерно-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в умовах його реформування та адаптації до ринкових засад господарювання знайшли відображення в працях Я.К. Білоуська, В.Г. Більського, Є.А. Бузовського, П.І. Гайдуцького, П.М. Гарасима, В.А. Горемикіна, Я.С. Гукова, А.А. Демка, П.А. Денисенка, М.В. Зубця, Ю.О. Конкіна, М.П. Кононенка, В.І. Кравчука, Г.А. Лісовського, М.Г. Лобаса, М.Й. Маліка, І.П. Масла, М. Молодика, П.О. Мосіюка, В.М. Петрова, Г.М. Підлісецького, В.О. Питулька, Л.В. Погорілого, І.В. Тивоненка, П.Т. Саблука, В.П. Ситника, С.С. Черепанова та ін. Проте, аналіз економічної літератури та господарської діяльності підприємств свідчить, що проблема ще не знайшла достатнього теоретичного обґрунтування та практичного застосування як на рівні держави, так і на рівні окремого регіону.

Трансформація майнових відносин у сільському господарстві, поява конкретного власника основних засобів виробництва, в тому числі землі, машин і обладнання, ремонтно-обслуговуючої бази вимагає вирішення ряду теоретичних і практичних питань, спрямованих на розвиток ринку технічних засобів, удосконалення його структури, взаємовідносин між виробниками технічних засобів, постачальницькими, сервісними формуваннями і покупцями машин та послуг. Невирішеність цих питань та проблем стали вирішальними при виборі теми досліджень та кола питань, яким присвячена дисертаційна робота.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи пов'язана з дослідженнями відділу цін на матеріальні ресурси Національного наукового центру “Інститут аграрної економіки” УААН (завдання 02 “Методологія аналізу і оцінки основних засобів, ціноутворення на матеріально-технічні ресурси” (номер державної реєстрації 0102U000262) і з програмою науково-дослідних робіт Державного агроекологічного університету (м. Житомир) “Розробити і обґрунтувати стратегічні напрями та пріоритети пореформеного розвитку аграрного сектору північно-західного регіону України” (номер державної реєстрації 0102U000242).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення теоретичних і методичних основ формування і використання основних засобів виробництва, функціонування і розвиток ринку техніки та інженерно-технічних послуг, врегулювання цінового паритету на матеріально-технічні ресурси та сільськогосподарську продукцію.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі передбачалось вирішити наступні завдання:

- уточнити економічну сутність і визначення поняття “основні засоби”, його відмінність від економічних категорій “основні фонди” і “капітал”;
- визначити соціально-економічну суть та передумови формування ринку засобів виробництва;
- проаналізувати сучасний стан рівня забезпеченості і якісного складу основних засобів на сільськогосподарських підприємствах Центрального Полісся та економічної ефективності їх використання, вивчити причини, що їх зумовили.
- дослідити процес відтворення основних засобів сільського господарства і накреслити шляхи його покращання;
- визначити основні шляхи врегулювання цінового паритету на засоби виробництва та сільськогосподарську продукцію;
- обґрунтувати параметри формування ринку техніки та інженерно-технічних послуг в сільському господарстві.

Об'єктом дослідження є процес виробничої діяльності аграрних підприємств Центрального Полісся, підприємств-технічного і технологічного обслуговування та економічні взаємовідносини між ними, а поглибленого дослідження – аграрних підприємств Житомирського, Коростишівського і Червоноармійського районів Житомирської області.

Предметом дисертаційного дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних проблем формування і ефективного використання основних виробничих засобів в агропромисловій сфері.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання економічних процесів, закони суспільного розвитку, основні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань формування та економічної ефективності використання, інвестиційного відтворення основних виробничих засобів, законодавчі та нормативні акти державних органів.

За допомогою *абстрактно-логічного методу* уточнено сутність поняття “основні засоби”, поняття ринку засобів виробництва; визначено їх роль та місце у формуванні та використанні основних засобів аграрних підприємств; здійснено теоретичне узагальнення та формулювання висновків дисертаційного дослідження. При аналізі кількісних та якісних показників сучасного стану забезпечення та економічної ефективності використання і відтворення основних засобів аграрних підприємств регіону застосовано *статистико-економічний метод*, зокрема його прийоми – *порівняння* (для зіставлення фактичних даних звітного року з даними за попередні роки), *середніх і відносних величин* (для визначення коефіцієнтів росту, вибуття, оновлення, зносу, придатності основних засобів), *рядів динаміки* (для характеристики зміни у часі показників досліджуваного питання), *групування* (групування господарств районів за рівнем фондооснащеності та фондоозброєності, рівнем технічної оснащеності), *графічний* (для наочного зображення отриманих результатів), *кореляційно-регресійний аналіз* (для визначення й кількісної оцінки зв'язку між досліджуваними показниками). Вивчення рівня забезпеченості та якісного складу основних виробничих засобів, показників їх відтворення та оцінки в окремих сільськогосподарських підприємствах здійснювалося із застосуванням монографічного методу.

Інформаційною базою дослідження були офіційні статистичні матеріали, нормативно-довідкова література, матеріали моніторингу Міністерства аграрної політики України та Головних управлінь сільського господарства і продовольства Житомирської облдержадміністрації, матеріали науково-дослідних установ, наукові публікації, звітність підприємств, інформація з всесвітньої комп'ютерної мережі “Інтернет”, первинні матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Найважливішими результатами досліджень, що характеризують їх новизну, розкривають зміст дисертації і виносяться на захист є наступні:

Вперше визначено, що формування ринку засобів виробництва в аграрному секторі повинно відбуватися за умови взаємодії трьох основних складових: маркетингової, фінансово-кредитної та інформаційно-консультаційної інфраструктур, які забезпечуватимуть докорінну трансформацію існуючої системи матеріально-технічного обслуговування, її якісну зміну та диверсифікаційні можливості на основі обмеження посередницьких ланок, поєднання інтересів виробничої, постачальницької і фінансової сфер, орієнтації обслуговуючих структур на інтереси сільськогосподарського виробника.

Уточнено:

- зміст поняття основних засобів в аграрній сфері, яке на відміну від існуючих підходів забезпечує комплексну та сучасну інтерпретацію їх економічної природи, адекватну умовам ринкової трансформації АПК;
- регіональні тенденції зміни рівня фондо- та технічної оснащеності сільськогосподарських підприємств та визначені чинники, що їх викликали, а саме: фінансовий стан господарств, ціновий

диспаритет, недосконала амортизаційна політика, низька мотивація інвестиційної діяльності.

Одержали подальший розвиток:

- пропозиції щодо забезпечення відтворення основних виробничих засобів сільського господарства за допомогою інструментів амортизаційної політики сільськогосподарських підприємств, що базуються на узгодженні методик нарахування амортизації і створенні амортизаційного фонду;
- методологічні засади врегулювання проблеми цінового паритету шляхом запровадження державної регуляторної політики ринків матеріально-технічних ресурсів, в основі якої покладений принцип рівного доходу на авансований капітал;
- обґрунтування напрямів формування ринку техніки та інженерно-технічних послуг в сільському господарстві, що базуватимуться на удосконаленні існуючих та запровадженні нових організаційно-економічних форм машиновикористання в умовах пореформеного розвитку сільськогосподарських підприємств та структур аграрного сервісу.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи можуть використовуватись для подальшого дослідження процесів формування та використання матеріально-технічної бази аграрних підприємств поліської зони на рівні Головних управлінь сільського господарства і продовольства при обласних державних адміністраціях.

Рекомендації автора щодо проблеми формування основних виробничих засобів використані Головним управлінням економіки Житомирської облдержадміністрації при розробці та реалізації ряду організаційних та практичних заходів направлених на підвищення ефективності використання основних засобів аграрного сектора економіки області (довідка № 2/1885 від 29.11. 2004 р.).

Результати дисертаційного дослідження щодо напрямів забезпечення ефективного використання та відтворення основних засобів в аграрних формуваннях Житомирської області використані Головним управлінням сільського господарства та продовольства Житомирської облдержадміністрації (довідка № 4387/1 від 15.12. 2004 р.).

Теоретичні розробки і результати дослідження використовуються у навчальному процесі Державного агроєкологічного університету (м. Житомир) при викладанні дисциплін “Економіка підприємств”, “Фінансовий облік”, “Аналіз господарської діяльності” для студентів економічних спеціальностей (довідка Державного агроєкологічного університету № 1013 від 29.11. 2004 р.).

Особистий внесок здобувача. Одержані результати дисертаційного дослідження, огляд наукової літератури, підбір інформації, методів її обробки, статистична обробка й аналіз економічних матеріалів, висновки і пропозиції та опубліковані наукові праці є наслідком особистої роботи і підготовлені автором.

Апробація результатів дослідження. Основні результати досліджень доповідались і обговорювались на засіданнях кафедри менеджменту організацій Державного агроєкологічного

університету (м. Житомир) та науково-практичній конференції студентів та аспірантів економічного факультету ДААУ “Проблеми виробництва екологічно чистої продукції АПК” (м. Житомир, 14-15 грудня 1999 р.), науково-практичній конференції “Проблеми реформування власності колективних сільськогосподарських підприємств” (м. Житомир, 23-25 березня 2000 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми економіки агропромислового комплексу та формування його кадрового потенціалу” (м. Харків, 25-27 березня 2000 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання” (м. Харків, 17-18 травня 2001 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Механізм господарювання і економічна динаміка в АПК” (м. Харків, 25-26 вересня 2001 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Ринкова трансформація економіки АПК” (м. Харків, 5-6 грудня 2002 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Ринкові трансформації та розвиток продуктивних сил аграрного сектора” (м. Харків, 22-23 вересня 2004 р.), четвертій міжнародній науково-практичній конференції “Ринкова трансформація економіки АПК” (м. Харків, 2-3 грудня 2004 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладені в семи наукових працях, з яких – 6 статей у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг праць становить 1,6 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Основний зміст роботи викладений на 197 сторінках комп'ютерного тексту. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 178 найменувань та 23 додатків. У тексті розміщені 40 таблиць та 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів дослідження та особистий внесок здобувача у вирішенні поставлених завдань, наводяться дані про апробацію отриманих результатів і їх публікацію.

У першому розділі “**Науково-методичні основи формування та використання основних засобів сільського господарства**” розглянуто комплекс теоретичних і методологічних питань формування та використання основних засобів сільського господарства, обґрунтовано соціально-економічну суть та інфраструктуру ринку засобів виробництва, що забезпечує необхідність переходу від неефективного, нерационального централізованого розподілу засобів виробництва до здійснення цього процесу на ринкових засадах.

Як показує огляд наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, теоретичні та методологічні підходи до проблеми формування та використання основних засобів в аграрних підприємствах розроблені недостатньо. Дискусійними залишаються питання щодо визначення основних засобів як економічної категорії, їх класифікації, функціонування та відтворення.

У процесі дослідження даного питання виявлено, що у сфері економічної ефективності основних засобів оперують такими термінами як “основні засоби”, “основні фонди”, “капітал”. Автор стверджує, що в економічному аналізі слід застосовувати термін “основні засоби”, як економічна категорія вони є частиною основного капіталу, яка і виступає у формі засобів праці.

На думку автора, *під основними засобами слід розуміти активи підприємства, які беруть участь в декількох операційних циклах, не втрачаючи при цьому матеріально-речових ознак, переносять свою вартість на новостворену продукцію частинами у вигляді нарахованої амортизації, термін корисного використання яких становить більше одного року, та від використання яких підприємство очікує отримати економічну вигоду.*

Невід’ємною частиною використання основних засобів є формування їх ринку. Кон’юнктура ринку засобів виробництва характеризується нині негативними тенденціями, зокрема, скороченням обсягів купівлі техніки, зниженням темпів її виробництва.

В економічній теорії та практиці господарювання існують різні тлумачення економічної сутності ринку. На основі систематизації та критичного аналізу існуючих підходів вчених до формулювання категорії ринок, в дисертаційній роботі запропоновано розглядати *ринок як певну сукупність відносин власності між покупцями і продавцями з приводу купівлі-продажу засобів і послуг та механізм забезпечення цього процесу згідно із законами товарного виробництва.*

Деструктивні процеси, що мали місце в командно-адміністративній системі, спроби замінити обернені зв’язки центральним управлінням призвели не тільки до спаду виробництва матеріально-технічних ресурсів, але й до економічної кризи. Вихід з цієї кризи вбачався у формуванні ринку засобів виробництва з акцентом на вільний механізм ціноутворення та конкуренцію без врахування того, що він одночасно виступає інструментом координації децентралізованих рішень. В результаті це призвело до загострення протиріч у матеріально-технічному забезпеченні.

Створення ринку засобів виробництва в умовах ринкових відносин має базуватися на високому рівні економічної та юридичної самостійності господарських систем, що проявляються в праві підприємства формувати свою виробничу програму з урахуванням попиту, керуючись власною вигодою; вільному виборі контрагентів у забезпеченні матеріальними ресурсами; самостійному визначенні договірних цін з урахуванням затрат на виробництво і якості матеріалів; ліквідації монополії постачальників, посередників через створення аналогічних підприємств.

На сучасному етапі завершення реформування аграрного сектора неможливе без створення інфраструктури аграрного ринку. Аграрне виробництво, як і його інфраструктура повинні мати ринковий характер та функціонувати в конкретному середовищі, що дозволить привести в дію їх мотиваційні важелі, забезпечить високу ефективність як виробничої, так і обслуговуючої сфер.

Важливим напрямом насичення ринку засобами виробництва для аграрної сфери повинне стати максимальне залучення в ринковий обіг матеріально-технічних засобів, що знаходяться на підприємствах постачання, у споживачів та на заводах-виробниках; створення на комерційній основі агропромислових асоціацій і об'єднань, акціонерних товариств, членами яких можуть стати на взаємовигідній основі промислові підприємства, збутово-посередницькі формування та споживачі.

Формування ринку засобів виробництва може відбуватися за умови системності трьох його складових: маркетингової інфраструктури (товарні біржі, агроторгові доми, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, тощо); фінансово-кредитної (банки, кредитні спілки, промислово-фінансові групи, страхові компанії) та інформаційно-консультаційної інфраструктури (інформаційно-консультаційні центри, дорадчі служби), що забезпечить трансформацію існуючої системи матеріально-технічного забезпечення, її якісну зміну.

Отже, на ринок повинні виходити незалежні товаровиробники, які мають право власності на результати праці, що стає можливим в умовах докорінних змін власності на селі і потрібен ринок не тільки продовольчий, але й засобів виробництва. Це питання, в свою чергу, повністю залежить від машинобудівного та інших промислових комплексів, які забезпечують засобами виробництва сільське господарство.

У другому розділі **“Рівень забезпеченості та економічна ефективність основних засобів в аграрних підприємствах”** проаналізовано природно-кліматичні та економічні умови господарювання, рівень забезпеченості та економічну ефективність основних засобів, стан відтворення та оцінку основних засобів в аграрних підприємствах.

Дослідженнями встановлено, що кризовий фінансово-економічний стан аграрних підприємств зумовлений істотними недоліками в матеріально-технічному забезпеченні, різким спадом їх платоспроможності, зміною форм власності на засоби виробництва призвів до призупинення інвестиційного процесу, зниження фондозабезпеченості, технічної оснащеності виробництва.

Сукупні основні засоби однієї з провідних галузей народного господарства України – сільського господарства – за 1996-1998 рр. зменшилися на 10,2 млрд. грн., за 1998-2000 рр. – на 43,4 млрд. грн., а протягом 2001 р. – ще на 16 млрд. грн. За 1996-2002 рр. щорічно вартість основних засобів сільськогосподарських підприємств зменшувалася в середньому на 16,2 млрд. грн.

Загальні тенденції в матеріально-технічному забезпеченні характерні для України спостерігаються і на Житомирщині. Аналіз основних засобів за видами економічної діяльності свідчить про те, що найбільша їх частина (23% в 2002 р. проти 27,6% в 2000 р.) зосереджена в сільському господарстві. В структурі основних засобів аграрних підприємств суттєвих змін по групах основних засобів не відбулося (табл. 1).

**Наявність і структура основних засобів в аграрних підприємствах
Житомирської області**

Види основних засобів	1990 р.		1999 р.		2000 р.		2002 р.	
	млрд. крб.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Виробничі основні засоби с.-г. призначення	2,6	83,9	4732,1	87,6	4165,0	87,0	2647,2	79,4
Виробничі основні засоби інших галузей	0,1	3,2	195,0	3,6	137,5	2,9	76,7	2,3
Невиробничі основні засоби	0,4	12,9	473,0	8,8	483,4	10,1	610,2	18,3
Всього основних засобів	3,1	100	5400,1	100	4787,1	100	3334,1	100

Аналіз динаміки вартості основних засобів аграрних підприємств області виявив стійку тенденцію до зменшення, тренд якої відображається рівнянням $Y = -32,753x^2 + 79,037x + 5595,2$. Коефіцієнт детермінації (R^2) становить 0,9621. Динамічні ряди обсягів і якісного складу основних засобів характеризують зміни їх співвідношень внаслідок проведених індексацій. Впродовж останнього десятиріччя змінилась питома вага провідних груп основних засобів, особливо сільськогосподарського і невиробничого призначення.

Динаміка основних засобів в сільському господарстві, рівень їх використання та відтворення незадовільні. На долю сільського господарства припадає 8,7% нововведених основних засобів. Складна ситуація із придатністю основних засобів в аграрній сфері підтверджується аналізом коефіцієнту зносу, який за останні роки постійно зростає, досягнувши в 2002 р. позначки 52,4%. Збільшення коефіцієнта зносу свідчить, про те, що з кожним роком необхідно нарощувати основний капітал як у кількісному, так і в якісному відношенні, здійснювати оновлення технічних засобів, технологічних ліній.

Одним із джерел відтворення основних засобів є інвестиції. В області вжито ряд заходів щодо залучення інвестиційних ресурсів. У 2002 р. в основний капітал сільгоспідприємств було вкладено 40,3 млн. грн. інвестицій. За рахунок коштів державного бюджету освоєно 6,9 млн. грн. інвестицій в основний капітал – 17,1% усіх інвестицій в сільське господарство. В технологічній структурі інвестицій в основний капітал переважають витрати на придбання машин, обладнання, інструменту, інвентаря (73,9%). Процеси

відтворення і оновлення матеріально-технічної бази останніми роками майже повністю припинилися, відтак в аграрному виробництві відбулась деіндустріалізація та перехід переважно на ручну працю.

Раціональна амортизаційна політика є важливою складовою формування основних засобів. Амортизація, нарахована сьогодні, не дозволяє отримати суттєвих коштів на оновлення основних засобів, а розраховувати на кошти амортизаційних фондів попередніх років сільськогосподарські підприємства не можуть. Про недостатність амортизаційних відрахувань свідчить і зменшення питомої ваги амортизації у виробничих витратах сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Динаміка витрат вкрай негативна, оскільки збільшується відсоток матеріальних витрат. Дослідженнями встановлено, що питома вага амортизаційних відрахувань в структурі виробничих витрат в останні три роки має стійку та достовірну ($R^2 = 0,899$) тенденцію до зменшення. Сільськогосподарські підприємства навіть нарахувавши амортизацію та включивши її у собівартість виробленої продукції, стикаються з проблемою цінового диспаритету, збитковістю підприємств і не мають змоги використати амортизацію для відтворення основних засобів. Нарахована амортизація не перетворюється у джерело фінансування.

Зниження рівня фондозабезпеченості та фондоозброєності сталося через зменшення балансової вартості основних засобів. Тому основним фактором підвищення фондовіддачі у 2000 р. було збільшення валової продукції сільського господарства (табл. 2).

Таблиця 2

Ефективність використання основних засобів у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області

Показники	Рік					2002 р. в % до 1998 р.
	1998	1999	2000	2001	2002	
Фондозабезпеченість, тис. грн.	4,29	4,31	4,19	4,14	2,86	66,7
Фондоозброєність, тис. грн.	44,48	48,65	45,59	47,27	37,89	85,2
Фондовіддача, грн.	0,45	0,36	0,50	0,43	0,76	168,9
Фондомісткість, грн.	2,23	2,75	2,01	2,30	1,31	58,7

Незадовільне забезпечення запасними частинами вплинуло на погіршення стану готовності сільськогосподарської техніки у сільському господарстві Житомирщини. Коефіцієнти технічної готовності сільськогосподарської техніки до проведення технологічних робіт станом на 2002 р. становили від 0,33 по зернозбиральних комбайнах до 0,68 – по тракторних плугах.

Рівень забезпеченості основними засобами суттєво впливає на ефективність виробництва в аграрних підприємствах. Міра впливу фондооснащеності одиниці сільськогосподарських угідь на ефективність виробництва в господарствах Центрального Полісся наведена в табл. 3.

Таблиця 3

**Вплив фондооснащеності одиниці сільськогосподарських угідь на ефективність виробництва
в господарствах Центрального Полісся*
(в середньому за 1998-2000 рр.)**

Показники	Групи господарств за фондооснащеністю, тис. грн.			В середньому по групах	III група в % до I групи
	I до 116,50	II 116,51-221,84	III понад 221,84		
Кількість господарств	9	20	11	40	
Припадає основних виробничих засобів с.-г. призначення на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	92,57	117,5	327,97	196,77	3,5р.
Вироблено валової продукції на:					
100 га с.-г. угідь, тис. грн.	14,45	21,36	29,42	22,02	2,0р.
1 люд.-год. прямих затрат праці, грн.	1,71	1,91	1,75	1,82	102,3
1000 грн. основних виробничих засобів, грн.	0,16	0,12	0,15	0,11	93,7
Одержано з 1 га с.-г. угідь, тис. грн.:					
валового доходу	0,11	0,19	0,27	0,19	2,4р.
грошової виручки	0,13	0,24	0,32	0,24	2,5р.
Урожайність, ц/га					
зерна	8,93	13,77	16,22	13,35	181,6
картоплі	43,04	50,92	70,62	53,19	164,1
льону-довгунця:					
насіння	1,04	1,46	1,16	1,28	111,5
соломка	2,90	12,14	12,10	10,05	4,2р.

* Житомирський, Коростишівський і Червоноармійський райони

Дані табл. 3 свідчать, що ріст забезпеченості аграрних підприємств основними засобами в розрахунку на 100 га с.-г. угідь обумовив збільшення виробництва валової продукції з одиниці земельної площі в господарствах третьої групи порівняно з першою в 2 рази, валового доходу та грошової виручки на одиницю земельної площі відповідно в 2,4 і 2,5 рази. Це підтверджують коефіцієнти тісноти зв'язку між названими величинами ($R^2 = 0,39 - 0,40$). Продуктивність праці збільшилась на 2,3%, урожайність основних сільськогосподарських культур також має тенденцію до збільшення (від 11,5 % до 4,2 р.).

З підвищенням фондооснащеності одиниці земельної площі по групах господарств фондоддача практично не змінюється. В господарствах, де високий рівень фондооснащеності (221,84 тис. грн. на 100 га с.-г. угідь) фондоддача відповідно становить 0,15 грн. проти 0,16 грн. в господарствах, де значно нижчий рівень фондооснащеності (116,50 тис. грн.).

Основні виробничі засоби і, зокрема, технічні засоби виробництва у досліджуваних господарствах не відповідають їх розмірам і технології ведення сільськогосподарського виробництва. У більшості суб'єктів господарювання відсутній повний комплект машин для комплексної механізації окремих виробничих процесів, тому чимало господарств скорочують виробництво трудомістких культур, переходять на ручну працю і змінюють спеціалізацію виробництва.

Зменшення кількості машин та обладнання, зниження рівня їх технічної готовності призвели до збільшення в 1,5-2 раза навантаження на трактор. Площа ріллі з розрахунку на один придатний трактор на Житомирщині становила в 2002 р. 178 га (в Україні – 134 га). Для порівняння із зарубіжними країнами: у США – 28, Франції – 14, Німеччині – 5 га на один трактор. В такій ситуації досить проблематично виконувати всі необхідні технологічні операції в оптимальні строки, щоб вчасно посіяти сільськогосподарські культури та забезпечити мінімальні втрати при збиранні вирощеного врожаю.

Ефективність сільськогосподарського виробництва залежить як від загального рівня фондооснащеності одиниці земельної площі, так і від оснащеності окремими видами засобів праці і, зокрема, активними технічними засобами. Вплив технічної оснащеності одиниці сільськогосподарських угідь господарств Центрального Полісся на показники їх господарської діяльності наведено в табл. 4.

Враховуючи той факт, що галузь тваринництва практично на межі вимирання, і наявність технічних засобів в першу чергу обумовлює ефективність галузі рослинництва, тому при групуванні господарств використанні показники роботи рослинницької галузі. Аналізуючи дані групування за технічною оснащеністю з розрахунку на 100 га с.-г. угідь можна встановити, що в групах господарств з порівняно вищим її рівнем виробляється менше валової продукції на 1000 грн. технічних засобів, що вказує на зниження ефективності використання технічних засобів, збільшення собівартості одиниці продукції рослинництва за рахунок зменшення посівних площ та подорожчання послуг технічних засобів. Трудомісткість основних сільськогосподарських культур із зростанням рівня технічної оснащеності зменшується, що є доказом недостатнього рівня механізації технологічних процесів вирощування сільськогосподарських культур.

У третьому розділі **“Перспективи формування основних засобів в аграрних підприємствах”** обґрунтовано перспективи формування основних засобів в аграрних підприємствах, зокрема, визначено загальну потребу в основних засобах, шляхи врегулювання цінового паритету на матеріально-технічні ресурси та сільськогосподарську продукцію, обґрунтовано напрями формування ринку техніки та інженерно-технічних послуг.

Вплив технічної оснащеності одиниці угідь Житомирського, Коростишівського та Червоноармійського районів на ефективність аграрного виробництва (в середньому за 1998-2000 рр.)

Показники	Групи господарств за технічною оснащеністю на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.			В середньому по групах	III група в % до I групи
	I до 28,42	II 28,43-80,35	III понад 80,35		
Кількість господарств	9	22	10	40	
Припадає технічних засобів на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	20,29	53,88	107,80	60,64	5,3р.
Припадає технічних засобів на середньорічного працівника рослинництва, тис. грн.	1,24	2,75	5,92	3,24	4,8р.
Вироблено валової продукції на 1000 грн. технічних засобів, грн.	1150,79	448,91	214,40	530,66	18,6
Трудомісткість 1ц, люд.-год.					
зерна	6,14	5,78	5,23	5,61	85,2
картоплі	42,69	37,66	7,80	31,21	18,3
льону-довгунця:					
насіння	52,47	42,66	23,15	39,74	44,1
соломки	15,14	4,63	3,93	6,56	25,9
трести	17,75	6,12	5,38	8,26	30,3

Проведений розрахунок потреби в основних засобах аграрних підприємств Центрального Полісся при площі ріллі 131,5 тис. га складає 2824,11 млн. грн. (табл. 5).

У структурному відношенні потреба в основних засобах аграрних підприємств Центрального Полісся розподілилась так: будівлі і споруди займають 49,8 %, машини і обладнання – 31,8 %, транспортні засоби, інвентар та інші – 13,7 %, робоча і продуктивна худоба – 2,0 %, багаторічні насадження – 2,8 %. Відтак, за нашими розрахунками, для нормального функціонування аграрного виробництва в структурі основних засобів частка будівель і споруд не повинна перевищувати 50%, а машин і обладнання – 30 %. Здійснені розрахунки потреби в основних засобах на підставі проіндексованих нормативів показали, що необхідність в інвестиціях в основний капітал по аграрному сектору Центрального Полісся складає понад 2 млрд. грн. Враховуючи важкий фінансовий стан підприємств, недостатнє державне фінансування і непривабливий інвестиційний клімат потрібно

зосередити зусилля на пошуках і використанні ефективних економічних, організаційних та інших механізмів, що забезпечували б значне збільшення обсягів інвестицій у технічне переоснащення аграрного сектора економіки.

Таблиця 5

**Потреба сільськогосподарських підприємств Центрального Полісся
в основних засобах**

Види основних засобів	Проіндексований норматив на 1 га ріллі, грн.	Площа ріллі, тис. га	Загальна потреба в основних засобах, млн. грн.	Структура основних засобів аграрного сектора, %
Будівлі, споруди	10689,5	131,5	1405,67	49,8
Машини та обладнання	6822,8	131,5	897,19	31,7
Транспортні засоби	1929	131,5	253,66	9,0
Продуктивна худоба	402,9	131,5	52,98	1,9
Робоча худоба	15,8	131,5	2,07	0,1
Багаторічні насадження	596,6	131,5	78,45	2,8
Інвентар, інструменти, прилади та обладнання	1019,7	131,5	134,09	4,7
Всього основних засобів	X	X	2824,11	100,0

Основною проблемою, що потребує вирішення при створенні умов для нормального відтворювального процесу в аграрній сфері економіки, є наявність цінових диспропорцій, співвідношення цін на продукцію сільського господарства та продукцію промислового виробництва.

Причиною збитковості аграрних формувань називають саме диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, що споживається сільським господарством. Виробники сільськогосподарської продукції, з одного боку, відчувають надмірний тиск монополю високих цін на споживані ресурси промислового виробництва, а з іншого боку, внаслідок низької купівельної спроможності населення – жорстке обмеження цін на реалізовану продукцію.

Не забезпечена найелементарніша система еквівалентності між сільським господарством і галузями, які його обслуговують; не замінена новою зруйнована система матеріально-технічного забезпечення, обумовило збільшення обсягів продукції аграрного сектору необхідної на придбання матеріально-технічних ресурсів. В 1990 р. для купівлі трактора загального призначення Т-150К треба було продати 27,4 т молока, або 3,9 т великої рогатої худоби, в 2002 р. відповідно 254,2 і 7,1 т. Зернозбиральний комбайн СК-5 “Нива” в 1990 р. можна було купити за 34,2 т зерна, а в 2002 р. – за

556,8 т. За бурякозбиральну машину КС-6 треба було віддати відповідно 368,5 і 1654,6 т цукрових буряків. Значно подорожчали плуги, сівалки, культиватори, жниварки, паливно-мастильні матеріали.

Виходячи із світової практики про доцільність впровадження механізму підтримки еквівалентності обміну між аграрним і промисловим секторами економіки можна запропонувати певні інструменти дії шляхом забезпечення рівних економічних умов для розвитку всіх форм власності, економічної самостійності підприємств; збалансованого ринку засобів виробництва; протидії монопольним тенденціям виробників; об'єктивних співвідношень в цінах на промислову та сільськогосподарську продукцію для забезпечення еквівалентності обміну; розширення сфери застосування вільних цін; підвищення якості продукції; орієнтації цін внутрішнього ринку на рівень світового ринку.

Розвиток ринкової соціально-орієнтованої економіки в АПК неможливий без розвитку всіх його складових, в т.ч. і ринку технічних засобів. В дисертаційній роботі формування ринку технічних засобів побудовано на аналізі наявного машинно-тракторного парку, кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки та аналізі виробництва і закупівлі технічних засобів.

Розвиток ринку інженерно-технічного сервісу в сільському господарстві повинен проходити у напрямі зближення виробника і споживача, підвищення відповідальності машинобудівників за якість, надійність та економічність своєї продукції, виробництво конкурентноспроможних машин. Ці вимоги можуть реалізуватися шляхом створення регіональних торгово-технічних центрів з реалізації сільськогосподарської техніки, мережі технічних центрів, технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки, а також дилерських пунктів на базі бувших агротехсервісних підприємств.

Реорганізація агротехсервісних підприємств проходитиме в напрямі інтеграції економічних інтересів всіх його структурних ланок від виробника до споживача, вдосконалення системи матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва.

Формування ринку техніки, технічних та технологічних послуг вимагає докорінної перебудови усієї системи матеріально-технічного забезпечення, що базуватиметься на науково-обґрунтованих економічних відносинах між суб'єктами ринку. Їх основне завдання – пріоритетність інтересів сільських товаровиробників, ціновий паритет, еквівалентність товарообміну, врахування попиту і пропозиції, взаємне задоволення вимог суб'єктів ринку відносно якості виробництва техніки і надання інженерних послуг, термінів поставок, відповідальності сторін.

Ринок технічних засобів та інженерно-технічних послуг, на наш погляд, повинен формуватися шляхом перетворення інженерно-технічних служб аграрних підприємств в технологічні кооперативи, розширення сфери застосування лізингу. Взаємовідносини між суб'єктами господарювання на ринку інженерно-технічного сервісу повинні базуватись на забезпеченні рівних економічних можливостей в одержанні технічного сервісу; державній підтримці технічного і технологічного переобладнання

заводів тракторного і сільськогосподарського машинобудування, досягнення конкурентно-спроможності вітчизняної техніки на ринку матеріально-технічних ресурсів, створення конкуренції між вітчизняними машинобудівними підприємствами; державній підтримці сільськогосподарського товаровиробника.

ВИСНОВКИ

1. Ключовою умовою вирішення продовольчої проблеми є раціональне використання виробничого потенціалу, зміцнення матеріально-технічної бази, формування і використання її основної ланки – основних засобів. Їх слід розглядати як активи підприємства, які беруть участь в декількох операційних циклах, не втрачаючи при цьому матеріально-речових ознак, переносять свою вартість на новостворену продукцію частинами у вигляді нарахованої амортизації, термін корисного використання яких становить більше одного року, та від використання яких підприємство очікує отримати економічну вигоду.

2. Формування ринку засобів виробництва повинне здійснюватися за умови трьох основних складових: маркетингової інфраструктури (товарні біржі, агроторгові доми, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, тощо); фінансово-кредитної (банки, кредитні спілки, промислово-фінансові групи, страхові компанії) та інформаційно-консультаційної інфраструктури (інформаційно-консультаційні центри, дорадчі служби), які забезпечуватимуть докорінну трансформацію існуючої системи матеріально-технічного обслуговування, її якісну зміну та диверсифікаційні можливості на основі обмеження посередницьких ланок, поєднання інтересів виробничої, постачальницької і фінансової сфер, орієнтації обслуговуючих структур на інтереси сільськогосподарського товаровиробника.

3. Зниження ефективності аграрного виробництва напряду пов'язане зі зниженням ефективності використання основних виробничих засобів. В аграрних підприємствах регіону створена певні матеріально-технічна база, але її значний фізичний та моральний знос не дозволяє ефективно використовувати основні виробничі засоби. Низький рівень фондооснащеності сільськогосподарських підприємств у даний час зумовлює потребу у її вирівнюванні і нарощуванні основних засобів.

4. Сільськогосподарські підприємства досліджуваних районів ще не досягли оптимального рівня фондозабезпеченості, їх видового складу. Дослідження показали, що зі збільшенням фондоозброєності зростає продуктивність праці. Затрати праці на вирощування основних сільськогосподарських культур та виробництво продукції тваринництва при цьому знижуються. Включення в поняття фондоозброєності всієї сукупності основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення, а не її активної частини позбавляє можливості відслідкувати тісноту зв'язку показників продуктивності праці від рівня фондоозброєності. Збільшення рівня технічної оснащеності одиниці угідь призводить до зменшення ефективності її використання,

збільшення собівартості одиниці продукції рослинництва за рахунок зменшення посівних площ сільськогосподарських культур та подорожчання послуг технічних засобів в процесі виробництва. Трудомісткість сільськогосподарських культур зі зростанням рівня технічної оснащеності зменшується.

5. Результати досліджень свідчать, що динаміка основних засобів, рівень їх використання і відтворення незадовільні, не відповідають критеріям розвитку галузі та потребують визначення основних напрямків їх вирішення, зокрема удосконалення амортизаційної, податкової, цінової та інвестиційної політики. В результаті застосування податкових норм амортизації основних виробничих засобів сільськогосподарські підприємства не в змозі створити амортизаційний фонд для відновлення основних засобів.

6. Стабільний розвиток аграрного сектора потребує достатнього, постійного і своєчасного ресурсного забезпечення, зокрема визначення потреби в основних засобах. Здійснені розрахунки потреби в основних засобах аграрних підприємств Центрального Полісся показали, що їх потреба складає 2824,11 млн. грн., необхідність в інвестиціях в основний капітал по аграрному сектору Центрального Полісся складає понад 2 млрд. грн. Враховуючи важкий фінансовий стан підприємств, недостатнє державне фінансування і непривабливий інвестиційний клімат потрібно зосередити зусилля на пошуках і використанні ефективних економічних, організаційних та інших механізмів, що забезпечували б значне збільшення обсягів інвестицій у технічне переоснащення аграрного сектора економіки регіону.

7. Для забезпечення паритету цін на сільськогосподарську продукцію та на продукцію, що використовується при її виробництві, необхідно відпрацювати механізми та заходи щодо усунення недоліків в інфраструктурі агробізнесу; створення сприятливого економічного середовища; посилення антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, що використовуються в аграрному секторі; сприяння формуванню реальних ринкових цін, які складаються під впливом попиту і пропозиції і спроможні вирівняти пропорції міжгалузевого обміну. Першими невідкладними кроками на рівні держави мають стати забезпечення реального співвідношення цін на ринках матеріально-технічних ресурсів і сільськогосподарської продукції; забезпечення рівних прав та умов для суб'єктів підприємництва

8. Формування ринку техніки та інженерно-технічних послуг повинне створюватися в напрямі реорганізації інженерно-технічних служб аграрних підприємств в техніко-технологічні кооперативи, розширення сфери застосування лізингу. Економічні взаємовідносини між суб'єктами господарювання на ринку техніки та інженерно-технічного сервісу повинні базуватися на рівних економічних можливостях в одержанні технічного сервісу, державній підтримці

сільських товаровиробників та техніко-технологічного переоснащення заводів сільськогосподарського машинобудування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Гайдучок Т.С. Проблеми технічного забезпечення аграрних підприємств //Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. монографія у двох томах. Т.2 /За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К.: ІАЕ,2000. – С. 575-578.

2. Гайдучок Т.С. Проблеми формування ринку сільськогосподарської техніки Житомирщини //Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол. монографія у двох томах. Т.1 /За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К.: ІАЕ,2001. – С. 319-321.

3. Гайдучок Т.С. Реформованим сільськогосподарським підприємствам – новий ринок вітчизняної техніки //Вісник ХДАУ. Серія “Економіка АПК і природокористування”. – 2001. – №6. – С. 280-282.

4. Гайдучок Т.С. Матеріально-технічне забезпечення аграрних формувань Житомирщини //Ринкова трансформація економіки АПК: Кол. монографія у чотирьох томах. Т.1 /За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. Ч.4 Стабілізація доходів сільських товаровиробників. – К.: ІАЕ,2002. – С. 419-422.

5. Гайдучок Т.С. Амортизація – основа відтворення основного капіталу //Вісник ХНАУ. Серія “Економіка АПК і природокористування”. – 2004. – №9. – С. 278-283.

6. Гайдучок Т.С. Еколого-економічні аспекти раціонального використання машинно-тракторного парку //Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК. Випуск 30. – Х.: ХНТУСГ, 2004. – С. 308-310.

В інших виданнях:

1. Гайдучок Т.С. Матеріально-технічне забезпечення аграрних підприємств в умовах реформування АПК //Проблеми реформування власності колективних сільськогосподарських підприємств. Матеріали науково-практичної конференції 23-25 березня 2000р. – Житомир, 2001. – С. 34-36.

АНОТАЦІЯ

Гайдучок Т.С. Формування та використання основних засобів в аграрних підприємствах Центрального Полісся. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.0.7.02 – економіка сільського господарства і АПК. – Державний агроекологічний університет Міністерства аграрної політики України, Житомир, 2005.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних питань формування та використання основних засобів в аграрних підприємствах Центрального полісся. На основі вивчення і узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду в роботі розкрито соціально-економічну суть та інфраструктуру ринку основних засобів. Уточнено понятійний апарат визначення сутності основних виробничих засобів, виходячи з їх функціональної ролі в умовах ринкової економіки та методологію аналізу формування і використання основних засобів.

Проаналізовано природно-кліматичні та економічні умови господарювання аграрних підприємств в регіоні, рівень забезпеченості та якісний склад основних засобів, стан їх відтворення та економічну ефективність.

Обґрунтовано перспективи формування основних засобів в аграрних підприємствах. Зокрема, на основі проіндексованих нормативів науково-обґрунтована загальна потреба в основних засобах. Здійснено спроби врегулювання цінового паритету на матеріально-технічні ресурси та сільськогосподарську продукцію. Запропоновано організаційно-економічний механізм формування ринку техніки та інженерно-технічних послуг.

Ключові слова: основні засоби, відтворення, ринок, технічні засоби, інвестиції, амортизація

АННОТАЦІЯ

Гайдучок Т.С. Формирование и использование основных средств в аграрных предприятиях Центрального Полесья. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 – экономика сельского хозяйства и АПК. –Государственный агроэкологический университет Министерства аграрной политики Украины, Житомир, 2005.

Диссертация посвящена исследованию теоретических, методических и практических вопросов формирования и использования основных средств в аграрных предприятиях Центрального Полесья. На основании изучения работ отечественных и зарубежных ученых определена социально-экономическая сущность и инфраструктура рынка основных средств. Уточнено понятие основных средств, исходя из их функциональной роли в условиях рыночной экономики. Под основными средствами необходимо понимать активы предприятия, которые участвуют в нескольких операционных циклах, не утрачивая при этом материально-вещественной формы, переносят свою стоимость на изготавливаемую продукцию частями в виде начисленной амортизации, срок полезного использования которых составляет более одного года и от использования которых предприятие ожидает получить экономическую выгоду.

Проведен анализ природно-климатических и экономических условий хозяйствования аграрных предприятий в регионе, уровня обеспеченности и качественного состава основных средств, состояния их воспроизводства и экономической эффективности.

Проведенное исследование дает основание утверждать, что современный уровень количественного и качественного оснащения сельскохозяйственных предприятий основными средствами обеспечивает только экстенсивный тип хозяйствования, не позволяет увеличить объемы продукции с 1 га земельных угодий и повышать прибыльность производства. Для создания условий интенсивного развития хозяйств необходимо изучить проблему их инвестиционного обеспечения и эффективного использования основного капитала.

На примере аграрных предприятий Центрального Полесья в работе изучена зависимость между показателями эффективности производства и уровнем технической и фондооснащенности, производительностью труда и фондовооруженностью.

В результате исследования установлено, что эффективность производства в значительной мере зависит от наличия средств труда. С увеличением фондовооруженности на аграрных предприятиях наблюдается тенденция к увеличению производительности труда и эффективности производства.

Проведенный корреляционно-регрессионный анализ тесноты связи уровня фондовооруженности с показателями производительности труда не обнаружил достоверного наличия средней или сильной связи ($r > 0,3$) между ними. Такое состояние объясняется тем, что фондовооруженность включает всю совокупность основных производственных средств, а доля активной части, которая принимает непосредственное участие в технологическом процессе производства сельскохозяйственной продукции составляет до 25%.

Анализ данных группирования хозяйств по уровню технической оснащенности в расчете на 100 га сельскохозяйственных угодий дает основание утверждать, что в группах хозяйств со сравнительно высоким ее уровнем производится значительно меньше валовой продукции на единицу технических средств.

Раскрыты перспективы формирования основных средств в аграрных предприятиях. На основании проиндексированных нормативов научно обоснована общая потребность в основных средствах. Осуществлена попытка урегулирования ценового паритета на материально-технические ресурсы и сельскохозяйственную продукцию путем обеспечения равных экономических условий и стимулов для развития всех форм собственности; экономической самостоятельности предприятий, сбалансированного рынка средств производства; противодействия монопольным тенденциям товаропроизводителей; расширения сферы применения свободных цен; повышения качества продукции; ориентация цен внутреннего рынка на уровень цен мирового рынка.

Предложен организационно-экономический механизм формирования рынка техники и инженерно-технических услуг. Взаимоотношения между субъектами хозяйствования на рынке инженерно-технического сервиса должны базироваться на обеспечении равных экономических возможностей в получении технического сервиса; государственной поддержке технического и

технологического переоборудования заводов тракторного и сельскохозяйственного машиностроения; государственной поддержке сельскохозяйственных производителей.

Ключевые слова: основные средства, воспроизводство, рынок, технические средства, инвестиции, амортизация.

SUMMARY

Gaiduchok T.S. Forming and Using Main Resources in Agrarian Enterprises of Central Polissya – Manuscript.

The thesis is for scientific degree Candidate of Sciences (Economics), speciality 08.07.02 – Economics of agriculture and agro-industrial complex. – The State University of Agriculture and Ecology of the Ministry of Agricultural Policy of Ukraine, Zhytomyr, 2005.

The paper presents the research of theoretical, methodical and practical problems of using main resources in agrarian enterprises of Central Polissya. On the basis of study and generalization of home and foreign experience the paper reveals social and economic essence and infrastructure of main resources' market.

Proceeding from functional role of the main resources under the market economy conditions and analysis methodology of their formation and usage the conceptual apparatus of determining main productive resources' essence is specified.

Natural and climatic and economic condition of agrarian enterprises' activities in the region, level of procurement and the effective complex of main resources', state of their reproduction and economic efficiency are analyzed.

Perspectives of forming main resources in agrarian enterprises are substantiated. Particularly, on the basis of indexed norm general necessity of main resources in general is substantiated. Efforts of regulating price correlation for material and technical resources and farm production are made. Organization and economic mechanism of forming technique market, engineering and technical services are proposed.

Key words: main resources, reproduction, market, technical resources, investment, amortization.